

Varpas išeina kas mėnesis. Metinė prekė su parsiantimu:
 Rusijoje (kuvertuose) 5 rubl.,
 Prusose 3 Mk.,
 Amerikoje ir kitur 4 Mk.

VARPAS

Apgarsinimai Varpė, ištisa eilutė smulkaus rašto, kaštuoja 60 fen. arba 30 kap.

literatūros, politikos ir mokslo mėnesinis laikraštis.

Valdžios tarnai

Augant mūsų tautiškam susipratimui, kas kart daugiau pradeda atsirasti tarpe mūsų aiškių priešzininkų. Visose luomose mūsų visuomenės dygste dygsta visoki judošiai ir išdavėjai, kurie, ar tai dėlei keršto ar dėlei įgyjimo valdžios prielankumo, stengiasi pasinaudoti iš apsiareiškiančios naujos dvasios savo tautiečių ir parduoda juos tėvynės persekiotojams. Ukinkai, o labjausia valščių išrinktieje, duoda skundus ant savo brolių, ponai ir „šlėkta“ — ant litvomanų, kunigai — ant dvarponių ir tt. Visur atsiranda skundai, visur savieji pasirodo aršiausiais priešininkais savųjų. Kaip kur neatspėja da geri vaisiai pasirodyti, kaip pradeda jau žaliuoti visiokios piktžolės ant mūsų žemės. Sąlygos mūsų politiško gyvenimo yra gera dirva doriskam mūsų puolimui ir išsigimimui.

Kaip toli gali daeiti judošystė, privesiu čion vieną skundą, kurį Minsko gubernatoriui yra padavęs Slucko džiakonas kun. Vrocenskis:

„Ponui Minsko gubernatoriui.

Iš privatiškų žinių senei jau man teko patirti, juog jaunieji kunigai Slucko apygardos, kaip patys, teip ir sutverta jų draugystė tur ant manęs įnirtimą, o tai dėlei to, juog aš be paliaubos, atlikdams priderančiai savo tarnystą, esmu atsidavęs valdžiai, kokio atsidavimo jie negali apkęsti. Nepriestaraudams likimui, ikišiol aš tikėjau tik ant malonės ir susimylėjimo Aukščiausiojo, dar-gi, apturėjęs iš užrubežės, iš „Zakopane“, anonimą, kame grasina mane nužudyti, esmu priverstas kreiptis prie Jusų Šviesybės, kad išgauti kiek tai bus galima, prieglobą ir susimylėjimą valdžios. Šį anonimišką laišką su jo maskolišku išguldymu, turiu garbę čion jums pridėti. Ten rasite baisų grasinimą atkeršijimo, jeigu tik vienas plaukas nupultų nuo galvos tų nešvarių ir nedorų jaunų kunigų. Šis laiškas liko be parašo, vietoj kurio parašyta „X“, t. y. kunigas, bet ką tas laiškas gali labiau apeiti ir keno tai darbas gali būti, jeigu ne kunigo Peresklio, geriausio sėbro ir vienkiemio išsiųsto kun. Keršio ir visos jo draugystės. Kas prigul prie šios bendrybos, o tai kun. Peresklis, kun. Keršis, kun. Daleckis, kun. Kosinskis,

kun. Gašinskis ir nekurie patrijotai parapijonys...*) Nesvižo k. Kosinskis... neretai daro pragaištį valdžiai, išduodams metrikas be markių, kaip tai man pasisekė išgauti vieną metriką apie sužiedavimą (tokio tai ir tokios) nuo 18 gruodžio 1899 m. ir tai da be Nr., kokią tai metriką čion drauge ir pristatau. Minsko kapelonas kun. Gašinskis su kun. Kosinskiu tur artymiausią pažintį ir paturėdams jų draugystę gal apturėti visokias reikalingas žinias ir gal patirti visas paslaptis, apie kurias aš tvirtų žinių da neturiu. Teip stovint dalykams, jeigu tik kun. Peresklis nebus prašalintas iš tos draugystės, aš neabejoju, juog jie galės išpildyti kas link manęs savo grasinimą. Todėl apie viską turiu garbę jums pranešti...**)

Slucko džiakonas kun. Vrocenskis 21 birželio 1900 m. Nr. 105.“

Šis dokumentas, kurį net turėjome sutrumpinti dėlei jo bjaurumo, nereikalauja paaiškinimo. Jis geriausiai liudyja, kaip sunkus gyvenimas yra dažnai ir kunigų, esant tarpe jų tokiems judošiams, kaip džiakonas Vrocenskis. Jis skaitosi prie Mohilėvos vyskupystės, bet panašus judošiai atsiranda ir Vilniaus ir Žemaičių vyskupystėj. Ir mūsų vyskupystėse jug nuolatai girdime, kad valdžios reikia esą klausyti. *Petraitis.*

Kankintinių Motinai.

Tav perskriodė širdį aštriai kardai;
 Tu gimdymo sopulius tartum iš naujo,
 Bet tukstantį kart sunkesnius, išvargai:
 Penki jaunikaiciai, — žiedai tavo kraujo,
 Tėvynės paguoda, tautos papuošims, —
 Po letena šiaurės teriono parkrito!
 Kur amžinos naktys, žvėrių viens staugims, —
 Ten saulė liuosybės dėl jų užsiritu.
 Nurimk, šventa motin! gadyneį audros,
 Kad stoja į kovą švenčiausią draugijos, —
 Vainiką kankintinio mušiuos įgyjęs

*) Čion įvardyti keletas vietinių dvarponių, jų moterų ir dukterų, kurios buk turėję artymiausią susi-
 nešimą su nekuriais kunigais, pas kuriuos jos gyven-
 usios ir tt. Toliaus džiakonas aimanuoja, kad tie
 patrijotai tyčia nenor kreiptis prie jo, atlikti neku-
 riuos bažnytinius reikalus, kaip va krikštą ir tt.

**) Čion išrokuoti laiškas iš „Zakopane“ ir minėta
 metrika, kuriuos pridėda prie savo „donoso“.

Negali sau trokšti didesnės algos:
Nér daigto brangesnio, augštesnės guodos
Už tokį vainiką — vainiką kančios.

J. M. K-o šešėlis.

St. Maironiui.

Aš silpną ižyžusią stygą bandau
Paskambit: ar jai neatlieps vėl galingi
Akkordai iš tavo krutinės? ar tav,
Kaip seniaus, įkvėpimo jausmai nesustingę?

Šventoji nerimsta ir Minija bodi:
„Kur musų poėtos teip skambus balsai?
Ar ilgai nišgirsim dar įkvėptą žodį
Giesmių jo? ar jų jau numirtų aidai?“

Pabusk ir pragyskie, namiški Parnaso!
Vėl rymais pripildyk klonius ir kalvas!
Stipria vėl ranka suvaldykie Pegasą —

Jug Vincas paliko *tav* savo stygas!
Nušluostyk nuo skrostų mums aszarų rasą —
Te kanklės tavyje vėl mistrą atras!

J. M. Kėkštas.

Negyvelė.

Man teko syk matyt: už miesto vartų
Sustingęs kunas patvorėj tysoj, —
Apyšenė žmona; kas tartų,
Ji dar gyva ir tik užnudus bu'o, —
Teip išveisdėj' ramus jos veidas.
Ją dangstė skarmalai; palaidas
Kasas vėjalis skirstydami pluoštais
Po orą sklaidė; aiškiais čia ženklais
Likims išspaudė savo sunkią plėgą:
Gyvenimo auka . . . kas tikos jai?
Ar badas apgalėj? ar mėgo
Skandit vargus taurėj ir pagirių
Netkėlė silpnas kunas? ar koksai
Nakties slankuns iš nežinių
Tamsoj ją smogtelėj? Atmīti —
Sunku; veltu tai išskaityti
Iš veido aš stengiaus.

Aplinku

Jau svietas grumdėsi; iš jų vieni
Aukav' maldingus atdusius, kiti
Jos šermenims po grašį rinko.
Ir auksas plaukė. Skatikus,
Ką rasi but' išganę kuną, mes
Dėl dušios velyk numetam . . . Puikus

Pavasario bu'o rytas; po ertmes
Žalių lankų pirmagėlės žiedais
Prakvipusiais lingav'; po saulės spinduliais
Rasos lašai žolynuose blizgėjo
Žemčiugo atspindžiais; augštai skambėjo
Balsai sparnočių. Linksmos gamta.
O saulė, lyg šaiži epigrama,
Iš žemės šaipės, šviesdama
Tam vaisdūi . . .

Skirstytis minia pradėjo.

Iš A. Apuchtin'o. — *J. M. Kėkštas.*

Kova.

Drama iš trijų veikmių.

(Tęsimas.)

Veikmė antra.

Didelis kambarys. Pasieniais sustatytos spintos su knygomis. Viduryje stotelis ir kelios krasės aplinkui. Ant stalo žiba liampa. Marija sėdžia ant krasės ir snekasi su jauna sodiške mergike.

Scena I.

Marija: (imdama nuo jos plukštą knygą) Kodėl teip greitai atnešai? Juk dar negalėjai visų perskaityti?

Marikė: (truputį mikčiodama, sumišusi) Kad... nebturiu . . . laiko skaityti . . . bijau sutepti . . . reikia taisyties . . .

Marija: Ar aš kada bariau tave, kad truputį ir sutepei?

Marikė: Ne tai, panele, bet kad mes visai iš čia išeiname.

Marija: (nusistebėjusi) Kodėl? Kurgi?

Marikė: Mama serga, Juzukas serga . . . miltų negalime valgyti . . . toki saldus, suplėkę . . . (verkšlendama) Tata verkia . . . rankas laužo iš dvaro parėjęs . . . gailis savo vasaros darbo pražuvusio . . .

Marija: (glausdama Marikę prie savęs) Kur-gi jus eisite dabar nelaiku? Nelaimingi!

Marikė: (šluostydama prikyšiu aszaras) Tata turi brolių Rygoje prie fabriko. Tas dėdė rašė, kad ir tata ten nuvažiuavęs gaus uždarbį . . .

Marija: Kaip-gi ligonius vešite?

Marikė: (dar didžiau verkdam) Ir motina sako, kad kelyje reiks numirti . . . o tata būtina užsispyrė išvažiuoti . . . Sako, kad nuo tokios duonos mes visi išmirsime . . .

Scena II.

Želvienė: (įėjusi dėdama knygutę ant stalo) Ačiu, panele! Mano Tamošiukas į mokyklą pradėjo eiti, gudiškai mokinasi . . . Tamstos knygutė jau atliko . . . nebturės laiko panelės knygų skaityti . . . (pažvelgusi į Marikę) Ir ko tu čia zlembi?! Pataikunė! . . . (Marikė tarytum slėpdamosi nuo jos, stojasi už Marijos krasės) Išsimanė sau, kad duona negera, kad jie iš to serga, kad iš to ligos kilsta . . . ir išeina visą uždarbį pametę . . . Jug tuom pono nepabaidysi . . . Kaip buvo ponu, teip ir bus . . . Nuo vilko bėgdami, neužbėgkite ant mėskos . . . Dar prikalbėjo Mitką ir Vitką . . . Visi pasiputę išėiti . . . O mes su vyru sakome, kad pilvas ne grometa: ką įdėsi, niekas nematys . . .

Marija: Ar jusų visi sveiki . . .

Želvienė: Kur čia sveiki: trys serga! Bet tai ne nuo duonos. Žinoma, žmogus ne geležis. Toks Dievo leidimas ir tiek.

Scena III.

Raišienė: (įėjusi spėriai, puola ir bučiuoja Mariją rankas, verkdam) Panelyte! Dėl

Dievo meilės užtark už mus prie pono! (kaskart daugiau šaukdama) Tokių miltų gyvuliai neėda, o mes patys badu išmirsime... Mano vyras vakar rytą, kaip tik virtiniu pavalgė, ėmė šaukti, plėsytis širdį... Antra diena raitosi, neišmanome ar daktarą vežti, ar kunigo šauktis... Ką tik užvalgo, vis jam blogiau ir blogiau... Jau turbūt šią naktį nebeįšmis...

Želvienė: Kad jus visi ponai!... Tuomet pilvas skausta, kad tuščias... o kaip pilnas, tai nėra ko skaudėti.

Marija: Geriausiai eikite prie kamisorio. Jis jus sugelbės...

Želvienė: Prie velnio išganymo! Bene varnas varnui akį iškirs! Koks ponas, toks ir jo kamisoris...

Raišienė: Nieko prie kamisorio! Nėkokios globos! Užvakar mano vyras pats girdėjo, kaip kamisoris pats prisakė, niekam neduoti pirktųjų grūdų miltų, kaip tik vienoms karvėms...

Marija: (kruptelėjusi, sujudinta) Aš jums prižadų, kiek aš galėsiu, tiek aš jus užstosiu... Bet ir aš čia tarnauju ir ne mano gėras čia yra...

Raišienė: (Vėl puola ir rankas bučiuodama verkia) Panele! Kol kas bus, paskolink man nors kelias grivnas... Bent svarelį geros duonos ligoniui nupirkti... bent lašelį pieno vaikams... Dabar kaip tyčia ir karvelė užtruko... Mano vaikai, kaip ėreliai nupūžo... Doro kšnio neturiu pakišti... Kad Dievas apleido... visos nelaimės...

Marija: (ištraukusi mašnelę, paduoda jai kelis pinigėlius) Imk tamsta!

Raišienė: (lenkdamasi) Kaip tik pasigausiu, tuojau panelei sugrąžysiu. Tegul ponas Dievas dangumi panelei užmokės, kaip pasigaili mūsų vargdienių! (bučiuoja Marijai ranką ir išeina).

Marijė: (imdama panelei ranką bučiuoti) Sudiev panelei!

Marija: (apimdama jai galvą) Likk sveika, Marel! Gal nebeapasimatysime! Neužmiršk skaityti ir dora buti! (Paskleidžiusi ant stalo duoda jai vieną knygele) Te... aš tau dovanosiu ant atminties! Neužmiršk manęs...

Marijė: (dar syki atsiveikindama) Kaip aš galiu užmiršti tokią gerą panele! Jug ir skaityti ir rašyti manę išmokinai! Dėku už dovaną! (išeina).

Želvienė: (per visą laiką piktomis akimis žiūrėjusi) Mat! Kaip gera ilgą liežuvį turėti! Prie kiekvieno prisilįžija... ir nuo panelės pinigų išgavo... Kaip dabar ir ta Raišienė... Nė jai teip reikėjo, kaip rekė, nė nieko... O su atidavimu?!... Tiek panelė ir tematysi!... Susirgo... (tyčiodamos) Turbut arielkos persiprogo... Iš kur tie neturtai? Jug ves-

damas vis šiek tiek gavo po pačios, o viską per gerklę pervarė...

Scena IV.

Konstancija: (pasipuošusi šviesiai, plaukai papurenti, eina ant pirštų galų, pasišokinėdama) Labas vakaras!

Želvienė: Užsiplepėjau teip ilgai! Sudiev panele! Namai, vaikai manęs belaukia... (išeina šnekėdama) Kad ir mažas gyvenimas, o žygiai ir darbai visur tie patys...

Konstancija: (išlydėdama akimis Želvienę) Na, ir ta čia vietoje! (kreipdamasi prie Marijos) Kad tamsta jos liežuvį žinotumei, neleistumei jai ir kojos iškelti...

Marija: Ko norėti nuo tamsios bobos?... Tamsta jau perskaitei „Pan'ą Tadeuš'ą“? Nori kitą knygą gauti?

Konstancija: (dėdama knygą pamažu ant stalo ir atsisėsdama) Sakai tamsi, dėlko jos liežuvius gudrus?... Pernai ir tamsta gal itikėjai, kaip ji mane prie Fortunato prilygino? Kiek aš tuomet nesmagumų prisiklausiau nuo visų?! Ypač nuo pačios ponios! Dėku Dievui, kad su jo vestuvėmis viskas pasibaigė!... (su paniekinimu keldama pečius) O man! Kad bent truputį butų jisai rupėjęs! Aš ant tokių pasistojusi į geresnius žiuru...

Marija: (imdama jos padėtą knygą nuo stalo ir skleisdama) „Pan'o Tadeuš'o“ nėkuomet neatbosta skaityti...

Konstancija: Nemislyk! Nelenkė ji nė tamstos su savo liežuvium! Aš pati girdėjau, kaip grėbstydamas sodną pasakojo, paleidusi gerklę, kitoms boboms, (Marija atsikelia, priėjusi prie spintos, atidaro ir varto po knygas) kad ne veltui Budrikis lydžia tamstą į bažnyčią! Paskui laukia už durų... O ir bažnyčioje šaudote akimis į viens kitą... (nusišpianja) Kaip aš tokių gyvačių liežuvių nekenčiu...

Scena V.

Budrikis: (iėjęs lenkia galvą Konstancijai, priėjęs prie spintos Marijai paduoda ranką) Labas vakaras!

Marija: (nešasi knygą, grįžta prie Konstancijos, įduodama) Prašau dabar kitą!

Konstancija: Dėku! Kad tik butų nė poezija, nes man pakyrėjo skaityti, vis: „Tadeuša, kontuša, kontuša, Tadeuša“... ir nieko neradau, kaip tamsta gyrei...

Marija: (nusišypsojusi) Ne, ne! Čia ne poezija!

Konstancija: (nešasi knygą, išeina) Na! tai dėku!

Budrikis: (truktelėjęs pečius) Tai žašėlė! (bučiuodamas ranką Marijai) Žinojau, kad šįvakarą esi bibliotekoje! Bėgau nors keliais žodeliais pasikalbėti... (Šnekėdami abu artinasi prie stalo ir sėdžiasi. Budrikis nuleidęs galvą tyli.)

Marija: (pertrankdama trumpą tylėjimą) Tamstą sendien vėl juodos mintys apipuolė?

Budrikis: Ne tik apipuolė, bet visai nukankino! (lenkdamas dar žemiau veidą ir užsidengdamas rankomis) Smarki ir nepertrankiama kova su visomis aplinkybėmis visiškai nukankino mano energiją. Kaskarts aiškiau matau, juog čia niekam negalėsiu nieko gero padaryti... o savo sveikata ir spėką ant amžių pragaišsiu... Kasdien aiškiau persitikrinu, juog tokiam padėjime, kokiam dabar yra mūsų kraštas, viena ypata nieko negali įveikti...

Marija: (sudėjusi rankas, meldama) Juozai! Mano myliausis! Ir aš suprantu, juog vienos ypatos darbas tik dulkė tėra... bet ką veiks nelaiminga tėvynė, kad nė tos mažiausios pagelbos jai nebeliks?!

Budrikis: (žiūrėdamas liudnai į Mariją) Marija! Man rodosi, juog tavo širdyje nėjokio kito jausmo nėra, kaip tik svajonė apie tėvynės laimę! Tankiai man rodosi, juog tu nė manęs nemyli... laikai mane tik už įrankį sutverti laimę tiems... kurie nėkuomet nesupras mūsų pasišventimo...

Marija: (pakėlusį galvą, sujudintą) Aš?! Taveš nemylėti?! Man rodosi pražūciau be tos meilės, kaip be saulelės šilimos, kaip be kasdieninės duonos!... Atmeni?... Kaip aš mažutėlė, našlaitė, pamesta tarp svetimų man žmonių, neturėdama nė vienos prilankios širdies, nesutikusi pagaliaus nė rankos tokios, kuri mane priglaustu, pasižinau su tavimi... Tu pirmas prisiartinai prie manęs, pirmas pažadinai mano protą, mano jausmus! Jei turėjau kuomet valandėlę laimės, tai per tave! Jei sužibėjo kuomet linksmumas man ant veido, tai vis per tave! Per ilgus metus paniekintai ir užmestai našlaitei buvai motina, tėvu, broliu, seserimi, šviesa visose juodose mintyse! Dabar pats numanai, juog ta našlaitė su visomis dvasios spėkomis ir širdies jausmais turėjo prie tavęs prisirišti... Atmeni?... Kaip prie kiekvieno pasisveikinimo ir atsisveikinimo vis atkartodavai: mokinkimės! darbuokimės, kad galėtumėm kuodaugiausiai šviesos atnešti savo tėvynėi! Tavo dvasia tuomet buvo tvirta ir aš ją tokią numylėjau! Dabar, metusi dirbti nuvargintai tėvynėi, laikyčiaus nusikaltusi prieš tavo dvasią...

Budrikis: (imdamas jos ranką) Kad bent syki stotumeis jau kasdieniniu sargu mano jausmų... Kad bent syki galėčiau tave pašaukti jau savo žmona...

Marija: Ar yra pasaulėje kas nors, ko didžiau trokštų širdis mano?...

Budrikis: Kam-gi mes tęsiame savo laimę? Aš jau senai noriu su tavimi pasišnekėti. Nors mano alga ne per didelė, o juog ir tu, mano mylimiausiasioji, moki ant mažo apsisototi. Su-

dėkime šliubą už nedėlios... Duokime, už dviejų... Svodbos nėjokios... Toksai mano troškimas... (suidamas ir spausdamas prie krutinės jos abi ranki) Sutikk! Mano mylimiausiasioji! Ir tu sutikk ant to!

Marija: Sutinku, gerai! Bet vis-gi reikia apsižvalgyti ir ant ponų. Ar galėsiu pamesti savo užsiėmimą, kol gaus kitą į mano vietą.

Budrikis: Kuomet-gi sulauksiu tokios valandos, kad tu nėjokių priedermių nebeturėsi, kaip tik mane mylėti?

Marija: (skęsdama mintyse) Tave vieną?... Ar-gi ne tu pats išmokinai mane daug ką kitą numylėti?

Budrikis: (pritrukdamas ją prie savęs ir apkabindamas) Jau nebekartą užpuolė mane abejonė, ar gerai dariau tave teip išmokinęs... (Duryš su beldėsiu atsiveria ir įeina žmogus nebejaunas, iš darbininkų. Budrikis su Marija atsitolina viens nuo kito.)

Scena VI.

Budrikis: (į žmogų) A! ir Kaubrys čia?

Kaubrys: (verkdamas ir puldamas ant kelių) Susimylėkite! Gelbėkite!

Marija: (puldama į kelti) Kam to reikia? Jug ir mes lygus žmonės...

Kaubrys: (nepasikeldamas ir verkdamas) Nelaimėje nebesižinai žmogus prie ko bepulti! Dievas neišklauso...

Budrikis: (pripuldamas ir pakeldamas) Tėvel! Nepritink tamstai klauptis! Mes turime paguodoti tamstos senatvę...

Kaubrys: (atsikėlęs) Mažąją savo mergele jau palaidojau... dabar ir antrasis kudikis jau pradeda sirgti... Vaikai visuomet buvo toki sveiki, greitai kaip žiburėliai, malonus... (šluostydamas ašaras) Džiaugiaus prasikutinęs ant amžiaus galo... Jaunesniems begipu, gali išeiti, gali ganti kitur darbo, ar į miestą prie pabriku... O mano sveikata nebe tam. Reiks jau visiems išmirti... Gelbėkite dėl Dievo meilės! Tokios duonos negalima valgyti...

Budrikis: (susiimdamas galvą) A! nelaimė! Tikriausia nelaimė!

Marija: (rankas užlaužusi žiuri į Budrikį) Kad tai mūsų galėje butų?!

Kaubrys: Prie ko-gi mes turime besišaukti?! Ponas neprisileidžia... Jo poni iš tolo prasto žmogaus bijo... Tamstos vieni tegalite buti mūsų tarpininkais, galite užtarti nors vienu žodeliu... Pasigailėkite!

Marija: (ramindama) Kiek tik bus mūsų galėje, tiek mes prašysime ir stelgsimės parodyti jų nelaimės...

Kaubrys: (puldamas lenkiasi) Susimylėkite! Pasigailėkite! Mano žmona ir mano vaikai visi Dievą meldsma tamstoms sveikatos... (lenkiasi ir išeina).

Scena VII.

Marija: (imdama už galvos) Man net sąžinė išmėtinėja, juog mes galime maštyti apie savo laimę tokioje valandoje, kad aplinkui tokia baisi tragėdija . . .

Budrikis: Ką-gi reikia daryti? . . . Man čia kiekviena valanda pripildyta kartybėmis! . . . Šnekėjau atvirai su ponu: meldžiau, supykau, iš visos spėkos stengiaus jį pertikrinti . . . Kalba kaip išmintingas žmogus, o padaryti nė iš vietos . . .

Marija: Dieve! Kaip tai baisu! Matyti skęstančius žmones nelaimėse, o negalėti nešti jiems pagelbos! . . . (užsidengdama akis) O! verčiau to nematyti! . . .

Budrikis: (pritraukdamas ją prie savęs) Mano mylimiausioji! Aš apie tai senei svajoju . . . Nesenei gavau laišką nuo vieno draugo iš Permos gubernijos. Žada man vietą ant dviejų tukstančių algos . . . Meskime! Čia vargsime, skursime patys, kitiems nė trupinėlio naudos negalėdami atnešti . . .

Marija: (atšokdama nuo jo) Ne! Ne! Pirmus žingsnius gyvenimo sutepti išsižadėjimu tos idėjos, dėl kurios žadėjome kovoti visą amžių . . .

Budrikis: Mylimiausioji! Tie mūsų prižadėjimai buvo be jokio dar prityrimo . . . Dabar . . . matai pati: ar bus kokia nauda tėvynei, kad ir mes žusime?

Marija: Juozai mano! Nė žodžio daugiau, jei nenori nustoti mano meilės ir guodonės! Spręšk! Ieškok! Surask būdą gelbėti vargdienius!

Budrikis: (šyptelėjęs liudnai) Surasti! . . . Ne vieną dieną ir naktį laužiau sau galvą! . . . Be pinigų . . . Ką čia žmogus padarysi? . . . Jug paskutiniu skatiku jau pasidalyjau . . .

Marija: Ir tai galas devyniolikto amžiaus! Galima žmones badu marinti ir nieks nepaklaus kokios atskaitos! . . . (patylėjusi valandėle, į Budrikį) Ar negalėtų ponas nors paskolinti ir nupirkti darbininkams duonos?

Budrikis: Ar nepažįsti dar mūsų pono?! Man rodosi, jįsai nebijotų greičiau užmušti žmogų, negu skolą užtraukti! Aklas prisirišimas prie bajorystės šumaišo jam visišškai protą . . . Ir ką su tokiais žmonėmis reikia veikti?

Marija: Ar negalėtumei nežinant ponui iš kur norint ištraukti pinigų . . .

Budrikis: Kaip nežinant? Pirm ar paskui vis turi išgirsti, jug man reikia atskaitas atiduoti! Pinigų dabar berods turiu paėmęs už mišką . . . Už dalį tų pinigų liepė pirkti gyvuliams grūdus, o kaip pirkčiau žmonėms tai nebeliktų ir ponams išvažiuoti į užrubežį . . .

Marija: (puldama prie Budrikio) Mano Juozai! Nežiūrėk jų! Gelbėk vargdienius! Kiek ašarų nušluostysi?! Kiek ligų atitolysi?!

Budrikis: Marija! O kas su manim tuomet bus?

Marija: Plenipotenciją tikrą turi! Apvaiginti negalės! Dėl savęs neimsi nė skatiko! O neapykantą ir išmetinėjimui padės tau nukentėti mano meilė ir persitikrinimas, juog tikrai išpildei priedermes sunaus tėvynės!

(Galas antros veikmės).

Gudelio dumos.

(Tęsimas.)

Tokį laišką apturėjo d-ras Gudelis iš Lietuvos. Abelnai, laišakai iš Lietuvos ne smagus jam buvo: jis nuo nekurio laiko jautėsi kaltu ir prieš Lietuvą ir prieš draugus ir, kaipo kiekvienas žmogus, nemėgdavo, kad kas norint ir kuom norint primintų jam jo kaltes.

Suprantamas daigtas, kad tokia upe, kaip buvo šendien d-ras Gudelis, tas laiškas buvo, kaip druska ant opos. Kaip druska sukelia didžius sopulius pažeistoje vietoje, taip laiškas tas sujūdino gilumoje jo dušios užmigdintus ir suslėgtus per pristovo kortas ir degtinę jausmus ir neramumą. Jausmai ir neramumas, vienas po kito drąsiai veržėsi iš savo kalėjimo ir reikalavo nuo d-ro atidos, kurios jis senei nebenorėjo ant jų atkreipti. O d-ras, nebegalėdamas suvaldyti maišto sukilusių prieš jį pavaldinių nuolaidžiai pasidavė jiems ir, nusitvėręs su abiem rankom už savo užiančios galvos ir sukniubęs ant stalo, klausė išmėtinėjimų ir skundų nuskriaustųjų.

Ir pirmiausiai pakilo prieš jį atminimas jaunystės ir kaip ant delno parodė jam, kokios permainos įvyko su juom dabar, kaip jis ne be panašus ant ano jaunikaičio, kuriuom jis buvo gimnazijoje ir universitete. Kaip jis tuomet mylėjo tėvynę ir savo vargšus-viengečius, kaip jis veržėsi kuo greičiausiai jiems ant pagelbos, be mokslo, be pinigų, su viena tik karšta galva ir mylinčia širdžia! O dabar, jis jau senei pabaigė mokslą, turėjo ir pinigų užtektinai — ko-gi jis trunka? Kas jį čia laiko tolymam krašte, kurs dėl lietuvio yra ištrėmimo vieta?

Kitas atminimas iš vėlesnių dienų rodo jam, kaip jis pabaigęs aukštesnį mokslą su valdžios pagelba, turėjo važiuoti ant trejato metų į Gudiją atitarnauti jai už skolinus pinigus. Kaip jis nenoriai važiavo į svetimą šalį, pas svetimus nejaukius žmones! Ir kaip jis tuomet ramino save, kad tai bus ne ilgai, kad trejatas metų netruks praeiti — ir jis, liuosas ir dar-gi su pinigais, vėjo sparnais lėks į tėvynę, pas savuosius! Bet šit praėjo trejatas metų ir dar trejatas, o jis vis čia,

— vis Gudijoj — toli nuo Lietuvos! Ir kas čia jam gero. Ar ne turi jis čion vargo ir rupesčio? Kas-gi jį čionai riša, ko jam gaila pamesti?

Nieks čia jo neriša ir nieko jam negaila. O tyros sąžinės jis čionai jau senei nebeturi: darbo — begalo: turgaus dienomis reikia primesti kelias dešimtis žmonių — žinomas daigtas, apie ligą reikia spręsti iš akių, nes pastatyti moksliską diagnozą neįmanomas daiktas; vaistus duodant reikia žiurėti, kad tik jie neužkenktu, o kad jie gelbėtų — nėra ko ir norėti, nės ne pastatęs dorai diagnozo nė nežino d-ras nuo ko gelbėti. Su ligoniais, kurie guli ligonbutyje, taip-pat bloga: jie perdaug sukimšti, ant papildinimo ligonbučio vyresnybė neišduoda pinigų, nės jai jie reikalingesni ant žandarmerijos ir šnipukų... Iš kur-gi prie tokių sąlygų galėtų jis turėti tyrą sąžinę: jis jautėsi mažu — kuom geresniu už žynius ir bobas, kurios taip-pat gydo svieta, žiurėdamos, kad tik neužkenktų, nės galima papulti po sudu. O vienok nuo tų vargšų — gudų ir už tokį apgauliską gydymą vyresnybė lupo paskutinį kašni duonos iš burnos ir iš tų kašnių sudėdavo algą Gudeliui ir kitiems tokiems mylėtojams lengvos duonos. Mislįjant apie tai, Gudeliui pačiam keista pasirodė, ko jis čion sėdi, kad jis galėtų su savo žiniomis ir mokslu pragyventi ir neapgauinėdamas svieto, budamas svietui ne sunkenybė, kaip jis buvo dėl gudų, bet pagelba ir atspirčia. Bet jis čion užsibuvo paprastu budu: mislyjo sau pabusi dar metus; o po metų užsinorėjo lengvos duonos dar metams ir taip toliaus. Apsiprato žmogus ir buvo gerai: susipažino ir susibičiuliavo su pristavu ir su *isprauninku* (Dieve! kad tai pirm šešerių metų kas būtų jam apie tą pranašavęs, kaip jis būtų ginčyjęsis!...); užėina pas juos ir juos kviečia pas save, su jais ramina širdgėlas ir rupesčius. Iš pradžios manė, kad be to neapseisi, kad ne paduro nuo žmonių slapstyti, o ilgainiui paprato, kaip girtuoklis į degtinę įjunksta. Užvedė namus: nusisamdė padorią ekonomką, kuri jau pas jį ketvirti metai tarnauja ir gyvena sau be rupesčio, nės kas dvidešimtą dieną mėnesio gauna savo algą, nors aplinkiniai, iš kurių darbo susideda toji alga, — vos nuo bado apsigina. Prie savo ekonomkos daktaras labai priprato, nės tai buvo jo vienintelė sankalbininkė ilgų rudens ir žiemos vakarų, kada jis budavo namie ir pas jį nieks nebuvo. Išstias valandas d-ras gulėdamas ant sophos, klausydavo apsakiniųjimu Lizos apie visokias naujienas sūdžiaus, kur kas kam galvą praskėlė, arba kas savo bobą primušė. O kad ne apie naujienas, tai Liza užvesdavo kalbą apie virtuvės dalykus ir plačiai doro-

dinėdavo, kaip daug geriau ir gardžiau są paršelis su krienais, ne kaip su faršu; arba kaip daug pigiau ir geriau išėina virti konfituras iš tatariskų bei sibiriskų obuoliukų, ne kaip iš vyšnių arba serbentų ir tt. Iš pradžios d-rui budavo gėda visą vakarą vesti tokią kalbą ir ilgų klausyti sąprotavimų Lizos, bet ilgainiui jis paprato ir tokia kalba užimdavo jį, nės ir jis pats įgyjo nekuriuos persitiktinimus apie virtuvės dalykus ir karštai už juos ginėdavosi.

Teip buvo susigyvenęs d-ras Gudelis su savo ekonomka. Nėra, ko ir stebėtis, jei Liza, ne matydama skyriaus terp savo dvasiškų interesų ir interesų daktaro, paskaitė save už lygią jam ir pradėjo išmėtinėti daktarui jo vėlybą pargrįžimą iš svečių.

O tas faktas, kad merga pradėjo jam išmėtinėti, smarkiai užgavo Gudelį; nės apmislėdamas jį, jis kas kart aiškiau matė, kaip jis žemai puolė doriškai, kad net paika merga jau norėjo jį valdyti. Daug dar atminimų perėjo per galvą daktaro ir apie ekonomką ir apie ligonius ir apie ligonbutį ir apie Lietuvą ir apie Gudiją. Kas kart jis juto vis didesnį pasibjaurėjimą ant savo dabartinio gyvenimo ir kas kart stiprinosi jame noras pertaisyti jį pagal jaunų dienų idealus ir nusikratyti nuo to bjauraus purvo, kuriame jis jau gatavas buvo nuskęsti.

Paikos mergos pasiėgimas, pripildė indą neužganėdinimo jo dūšios, ir jis tvirtai nusprendė susidorauti vėl su savo sąžine ir stoti ant to kelio, kurį jam rodė širdis ir sąžinė nuo pat jaunystės. Pajutęs savo krutinėje naujas spėkas, daktaras staiga prasi-džiaugė, nės matėsi išgelbėti iš doriškos prapulties. Netrukdamas ilgai, jis nurašė savo vyriausybei atsisakymą nuo tarnystos. Jau buvo labai vėlu, ir daktaras, nusirėdęs, atsigulė į lovą ir užmigo. Jis užmigo ramiai ir greitai, nės šendien padarė didelį darbą — pergalėjo savyje piktus palinkinimus ir stojo ant kelio doros. *Nežinomas.*

Trumpa monarchijų biografija.

Istorija yra tai viena iš žingeidžiausių ir naudingiausių mokslo šakų. Prieš istoriką, vartanti lapus istorijos, traukias panorama gyvenimo žmogijos, pradėdant nuo gilios senovės ir baigiant paskutinąją dieną. Jei istorikui ne apsisuks galva nuo tos daugybės faktų, jei jis nepames siulo, rišančio visus tuos faktus į vieną gražią eilę, tai jis pamatys, kad gyvenime žmogijos, kaip ir gamtoj nėra tarpų (šulių), nėra atsitikimų be priežasties, bet visur evoliucija. Tokią pat evoliuciją tur rasti ir tas, ką tyrinėja viešpatavimo formas ir jų permainas. Žmogui, neprisavinusiam

istorišką (evoliucijinę) perspektyvą, permainos viešpatavimo formose gali pasirodyti visiškai netikėtu dalyku (casus).

Kiekvienas, išmokęs istoriją pagal rankvedžius, žino, juog Rymijonys išvyjo Tarkvinių ir įsteigė republiką dėlto, kad jis pats buvo smarkaus budo žmogus ir turėjo negerus sunus. Prancuzai pakėlė revoliuciją dėlto, kad Ludvikas XIV. ir jo ipėdiniai mėgo gražiai gyventi, apie žmonių labą-gi nesirūpino. Ant jų-gi nelaimės atsirado revoliucionieriai, kurie įkurstė žmones. Taip rodos žmonėms, kurie per medžius miško nemato. Ne tą pamatys kritiškai žiurintis tyrinėtojas. Jis pamatys, juog forma viešpatavimo nėra casus, bet priguli nuo ekonomiško pakilimo ir abelno kulturiško stovio draugijos. Kiek yra laipsnių tokio stovio, tiek yra ir formų viešpatavimo. Kas istirs giliai pamatą tos evoliucijos, to vardas užims vieną iš pirmiausių vietų tarpe didvyrių žmogijos. Bet lygšiol tokio ištyrimo nebuvo. Lyg pusės šio amžiaus nežinojo net kur jieškoti priežaščių, kurios daro permainas viešpatavimo formų. Bet ir be nurodymo priežaščių jau vienas pažvelgimas ant tos evoliucijos iš padangių yra žingeidus ir pamokinantis. Jis atidengė mums dalį ateities uždangalo. Nupiešti evoliuciją formų viešpatavimo tai niekas kits, kaip parašyti biografią monarchijos, nes ji su visomis savo atmainomis užima istorijoj' beveik visą vietą. Rytinės šalys kitų formų viešpatavimo nė nepažino; iš europejiškų tautų visos turėjo ar tebeturi ją.

Rašant biografią monarchijos reikia pradėti nuo jaunų jos dienų — nuo despotijos. Ant sprando milijonų vergų sėdi despotas. Nėjokių įstatymų nėra. Niekam nė į galvą neateina abejoti, kad žmonės sutverti tik dėl laimės savo valdono. Tas valdonas yra tai kalvis, jo satrapai, tarnai — tai kaltai, minė-gi žmonių — tai priekalas. Valdytojai atskirų provincijų yra ypatingi despotai. Jų valdžia neturi rubežiaus. Manta ir gyvastis žmonių jų rankose. Nėra įstatymų, garantuojančių gyvastį ir laisvę dėlto, kad nėra jokių įstatymų. Bet apie reikalingumą jų nieks net ir nemąsto. Kaip valdonas yra persitikrinęs, kad žemė ir krutantieje ant jos gyvi daiktai yra jo savastis, taip ir žmonės, žiuri ant savęs ne kitaip, kaip ant savasties despoto. Čia dar nereikia nėjokių gudrijų teorijų apie duotą nuo Dievo valdonams tiesą lupti nuo savo valdomųjų kiek tik nori kailių, nės nieks tame neabejoja. Su laiku šitas prastas ir aiškus visuomenės stovis tobulinasi. Monarchija iš jaunų savo dienų pareina į subriandusį amžių. Vietą tiesmuko despoto užima despotas — džentelmenas. Mat dabar jau

nebedespotija bet „apšviesta monarchija“. Prie sosto „apšviesto monarcho“ rikso toki pat tarnai — džentelmenai. Susinesimuose tarp savęs jie įveda etiketą. Dvasiškijs užsiima išradimu teorijų apie tai, kaip valdžia nuo Dievo paeina ir baugina žmones pragaru už abejojimą apie jos szventinybę. Sveiški gudragalviai mąsto apie tiesas „aukščiausios valdžios“ ir įrašo į kodeksus tokius paragrafus kaip pirmas Gudijos įstatymas: „Caras Gudijos yra monarchas patvaldys neaprobežuotas, kurio aukščiausios valdžios pats Dievas liepia klausyti ne tik baimės bet ir sąžinės dėlei.“ Yra daug įstatymų, kalbančių apie valdžios tiesas ir jos tarnų, bet nėra įstatymų apie tai, ką valdžia su savo valdomaisiais daryti negali. „Apšviestoj monarchijoj“ viešpatauja ta pati dar politiškoji vergija, kaip ir despotijoj'. Čia dar nieks neužsimena apie tautą nė per pusę lupų. Absolutiškas rėdymo budas nepripažįsta, kad galėtų būti kokia ten tautą su norais priešingais norams valdono ir jo tarnų. Nepripažįsta, kad norai priekalo galėtų būti priešingi norams kalto. Monarchas tai ir yra viešpatystė. Žodžiai Ludviko XIV. *l'état c'est moi* ir sakinyš Spinozios *rex est ipsa civitas* yra trumpa charakteristika neaprobežiuotos monarchijos. Paveikslu tokių viešpatyščių gali būti Prancuzija laikuose Ludviko XIV ir dabartinė Gudija su Turkija. Koks yra padėjimas valdomųjų neaprobežiuotose monarchijose, nėr daug ką rašyti, nės mums kaipo Gudijos valdomiems apskritai ir kaipo lietuviams ypatingai yra jis gerai žinomas. Bet subrendusiai monarchijai ateina senatvė. Monarchiška valdžia, kaip kokia senmergė, nenori, žinoma, pripažinti savo senatvės. Liudyjimai tos senatvės tankiausiai rašosi krauju. XVIII. ir XIX. amžiuose tokius liudyjimus gavo visos monarchijos vakarinės Europos. Dabar tebelaukia tokio liudyjimo Gudija. XVIIIa pamatas, ant kurio buvo paremti *aukso sostai*, pradeda trunėti. Stebis „Dievo Mylistos“ — karunuotos ypatos. Mat minios žmonių, ant kurių sprando gulėjo tas visas sunkumas, pradeda tiestis. Pakilo didelis susjudims. Monarchai nusigandę padarė šventą susivienijimą. Suvienytomis spėkomis norėjo sulaukyti virtuliuojančius sostus. Kaip andra praėjo, monarchai savęs nebepažino. Vieni visiškai nebtoko to priekalo, iš kurio seniau taip plačiai naudojosi, kitiems-gi prisėjo visiškai netikėtai susitikti su tauta ir jos delegatais. Kuopos šitų delegatų pavadinusios savę parlamentais paprašė priimti ir atidžiai perskaityti popierėlius vadinamus konstitucijomis.

Žiurint į kulturišką stovį ir kitas sąlygas, tos konstitucijos nelygios. Vienos iš jų mažai teaprobežiuoja valdžią monarchų, kitos-gi visai

tą valdžią nuo jų atima. Bet dalykas, kuriame viešpataujančios ypatos visada karštai geidė buti neaprubėžiuotomis, t. y. pinigiskas, visur, kur tik yra konstitucijos, įeina į kompetenciją parlamentų. O kas to nežino, kad šią gadinę tas turi valdžią, kas turi raktą nuo pinigų sandėlio. Pagal didumą valdžios monarchų ant pirmos vietos stovi tos vokiškos viešpatystėlės, kuriose konstitucija buvo įvesta prieš sumišimus 1848 m. kaip Württemberg, Bayern. Monarchai šitų viešpatysčių, pajutę, kad kyla audra, labai nebesipriešino ir davė konstitucijas iš „savo noro“. Ačiu savo gudrumui jiems pasisekė pasilaikyti didesniąją valdžios sau, mažesnę-gi gavo parlamentai. Čia parlamentas perkratinėjo tik pinigiskus dalykus ir išdavimą svarbiausių įstatymų. Projektus įstatymų gal įnešti tik monarchas. Kompetencija Reichstago Vokietijos platesnė. Įstatymai ir pinigiski dalykai turi pereiti per Reichstag'ą. Projektus įstatymų gali įnešti sanariai Reichstago. Kas link ciecoriaus dekretų, tai ant jų turi pasirašyti ministriai. Jei toks dekretas užgauna konstituciją, tai Reichstag'as užpuola ant ministerio, nėra už tai, kad jis padavė Jo Mylistai negerą patarmę. Mat tradicija neleidžia užpildinėti tiesiog ant karunuotos ypatos: pagal senovės principą „monarchas negalys elgtis neteisingai.“ Nelaimingi ministriai yra vietoj' *Prügelknaben*, kuriuos nekaltai baudžia, kad nugąsdinti kaltuosius. Bet užpildinėjimas Reichstage ant ministerių turi greičiau tik morališką, ne politiską vertybę, nės čia ne parlamentariškas rėdymo budas. Čia ministriai skirias ne iš šnarių parlamento. Jei ministeris ir nepatinka Reichstagui, tai vis-gi jis pasilieka ant savo vietos, nės jo išskyrimas ir atstatymas priguli nuo monarcho. Tolesnį laipsnį po Vokietijos užima viešpatystės su konstitucijomis, kaip Belgijoj' ir Valakuose. Čia jau t. v. parlamentariškas rėdymo budas. Skyrimas ministerių nebepriguli nuo monarcho. Ministeriais esti vadovai didžiausiųjų parlamento partijų ir nuo parlamento priguli jų atstatymas. Monarchas gali su savo veto sulaukyti nusprendimą parlamento, bet jis retai tadrįsta tai daryti, nes parlamentas visiškai nesilpnas priešas. Sekančius laipsnius užima Norvegija ir Anglija. Čia buvusieji galingi valdonai dabar yra tik šiaudinėmis baidyklėmis, juos vadina *les rois qui regnent, mais ne gouvernement pas*. Jie turi savo ypatiskas privilegijas ir titulus, nešioja karunas, bet politiskas gyvenimas apseina be jų. Gyvenimo sukurys išmetė juos ant kranto ir jie stypso primindami kitiems savo draugams: „*memento mori*“. Norvegijoj' monarchui liko dar šešėlis buvusios valdžios t. v. *suspensiviška veto*: Jis

gali nusprendimus sulaukyti parlamento tik ant tulo laiko. Jeigu jis per paskirtą laiką nepadės savo parašo, tai nusprendimas tampa įstatymu ir be to. Anglijoj' veto karalienės visiškai išėjo iš mados. Jos dalyvavimas politiskame gyvenime apsiereiškia tik tuom, kad dienoj' atidengimo palatos, ji atsiunčia jai savo *desideria* t. y. prašo atkreipti atida ant to ir to. O jau nuo palatos prigulia ar paklausyti ar ne — nėjokių politiskų pasekmių tai ne turi. Ačiu tam Anglija vadinasi klasiška šalimi laisvės.

Ir teip pažvelgus ant gyvenimo monarchijos matyti, kaip pirmi despotai sukala sau iš netašytų lentų sostus, kaip juo tolyn, juo daugyn savininkai tų sostų juos puošia, kol jie nepavirsta į aukšinius (nuo ko, žinoma, žmonėms nēr lengviau). Bet čia jau pristatytos kopėčios. Tomis kopėčiomis noroms nenoroms reikia keliauti žemyn. Sunkiausias yra pirmas žingsnis nuo neaprubėžiuotos monarchijos lyg konstitucioniškos ir tas pirmas žingsnis tankiausiai yra aplaistytas krauju. Bet kada minios pabunda iš politisko miego ir pradeda reikalauti sau tiesų tai apie laimėjimą kovos nebēr abejonės. Iš lupų valdonų girdisi dusavimai apie garsią praeitį ir baimė prieš tamsią ateitį. Daug yra mėginimų šokt augstyn, bet istoriskas likimas be gailėsčio stumia žemyn kopėčioms, ant paskutinio kurių laipsnio stovi jau respublikos. Čia karunuotos ypatoms vietos nebepriskirta. Garsus monarchai nūgrimsta į prapultį užmiršimo. Salyj' kopėčių, kuriomis monarchizmas keliauja žemyn, stovi kitos kopėčios, kuriomis iš politiskos vergijos kyla aukštyn laisvė minių. *Pagrantis.*

Kritika ir peržvalga raštų.

Žinyčia, kvartalinis laikraštis, paskirtas apšviestiesiems Lietuviams Nr. 1, pp 155.

Jau nuo pereinų metų buvo „sargiečių“ garsinama, kad pasirodys kvartalinis laikraštis, vardu „Žinyčia“. Pirmą numerį šio laikraščio mums pasisekė įgyti liepos mėnesyje ir apturėje, mes skubinamėsi su juom susipažinti.

Į pirmą numerį „Žinyčios“ patilpo keletas akyvų ir dailiai apdirbtų raštelių, iš kurių gali but paminėti: *Samogitos „Prasmė ir gražumas Lietuvos dainų“*, *Šatrijos Raganos „Saulė užsileidžiant“* (apysaka), moksliskas straipsnelis su savotiška pakraipa, *Kelmelio „Istorija darbo“* ir pasaka *Dėdės Atanazo „Lenkystė ir lietuviystė“*. Čion teip-gi rado vietą pora apsakinių iš galdynės lenkmečio, o tai: sąrašas Vyskupo *M. Valančiausio „Kunigai Žemaičių Vyskupijos, nukaroli iš priežasties maišto 1862“*,

ir *Savojo* „*Neužpelnyti Muravjovo liaurai*“. Jeigu primjisme, kad čion teip-gi rado vietą keletas eilių ir smulkesnių raštų iš bibliografijos, tai įvairumas ir apstingumas pačios medegos bus kiekvienam matomas; perkratinėti kiekviena jos dalelę skyrium tai darbas ilgotas ir šį kartą neparankus, nės norisi pakalbėti apskritai apie patį laikraštį. „Žinyčia“ — tai laikraštis, paskirtas apšviestiesiems Lietuvos. Reikalavimus šių pastarųjų nuo senei jau stengiasi atlikti gana plačiai žinomas mūsų „Varpas“, vienok „sargiečiai“ tarsi tyčia jo nė minėte nemini. Primena tik teip sau, iš tolo, buk esą tarp mūsų lietuviai „su socializmo pagrinda“, ir jie tury du laikraščius. Kaip „varpiečiai“, teip ir „sargiečiai“ tarp savęs, mažai skyriasi. „Mes visi sako, esame pagal kilmę ir dvasią grynais demokratais, mažumą ir liberalais (!), tik vieni su socializmo, o kiti su katolicizmo pagrinda.“ Ot, ir visas skirtumas. Ką reiškia tas žodis „liberalai“, sunku įspėti, nės kas savęs šiaudien nevadina „liberalu“; šiuo žodžiu dažnai prisidengia kuoaiškiausi reakcijos jieškiniai. Ir kas toliaus da per skirtumas šių pagrindų? Mes jug žinome, kad kiti grynai katalikai — saugok Dieve, ne mūsų Lietuvoje — užsiima socializmu ir net remia partijas katalikiškų socialistų. Buvo jug laikas, kuomet ir patį šios dienos Š. Tėvą vadino socialistu už garsų jo raštą „*Rerum novarum*“. Todėl remiamos „pagrindos“ naujo laikraščio visai silpnos ir mums labjausia patinka, kuomet laikraštis užtikrina, juog jis liksės be tendencijos, be ypatingos kokios tendencijos. Ši ypatinga tendencija, kaip jau žinome, nustumigusi yra katolicizmo pagrindose, vienok ir jos rėdystė išsižada, nenorėdama buti tikiybiška. Kodėl-gi ne? Jeigu visas skirtumas laikraščio tiktai ir prigul nuo to, kad lieka suparvuotas katolicizmu, tai kaip-gi vėl galima jo išsižadėti. Be reikalo šokinėt į vieną ir kitą pusę. Toki svyravimai tik sudrumščia ir teip jau neperdaug skaidrų vandenį — jieškinius „sargiečių“. Ten rašo: „aukščiausias ir pirmutinis mūsų siekis yra iškariavimas sau tikiybiškos laisvės ir laisvės sunaudojimo to, ką mums prigimimas suteikė, o tai: proto ir širdies turtų, kuom trokštame neskundėdami pasidalyti su plačiausia sanbrolių visuomene; kadangi tą perspaudintą žodį tegal padaryti, o jo mums neduoda — kovojame už jį“ . . . kovojame už sulaikymą bent liekanų savo garsios tautos, giname savo kalbą, savo turtus. Bet kokiu budu? kame tie mūsų ginklai, su pagelba kurių galima atsispirti prieš maskolišką „nelzia“? Gal jug kiekvienas mums pasakyti, kad mes nekovojame, o vientik šnekame. O tai jau didis skirtumas! „Sargiečiai“ nereikalauja politiškos

kovos, o nor įgyti ir laisvą žodį ir laisvą išpažinimą tikiybos . . . Bet nesigiljisme į „credo“ „sargiečių“, nės ikišiol jis neišsikunyo į kokią nors aiškia kvormą. Paveizdan, nors supratimas apie pačią Maskoliją įvairuoja jau pirmame numeryje. Sutinkant su gražia apysaka Dedės Atanazo mes privalome buk kariauti prieš maskolius, o kitoj vietoj tas maskolius parodytas teip galingu ir baisiu, kad mes negalime pasitikėti nei ant savo pajiegu, nei ant Europos, o vientik ant Dievo, ant Jo valios. Privesiu čion ištrauką iš minėto straipsnio *Savojo*. Ten teip šiaukia apie galybę Rosijos: „Ir teip kožnas metas artina Rosiją prie tokio padėjimo, kokiame ji valdys ne tik mus, bet ir visą Europą. Jau šiandien butų nelengva pergalėti Rosiją. Praslink kiek metų, Europa, jeigu ir norės pamušti Rosiją, nebe galės. Rosija vienu skaitlium savo gyventojų uždusys visą Europą. Ir ne tik mes, bet ir visa *kvaila* (!) *Europa*, kaip *kvaila višta*, *pateks į Rusų barščius*. *Delto apie gynimą mus nēr ką nei mislyti*. (109 pusl.) Šitam „credo“ smagesnė vieta rods butų maskoliškamjame „Sviet“ ar kitame maskolių šinkšlininiame laikraestyje. Abejojame, kad tokios nuomanės turėtusi pati rėdystė. Greičiaus galima spėti, kad šie žodžiai politikos dėlei patilpo į liuosą vis-gi laikraštį. Pagal savo visą turinį, tiesą pasakius, visas laikraštis galėtų apturėti cenzuros daleidimą, teip jis stengiasi buti nekaltu, teip jis lenkiasi prieš galinguosius. Šaukti jug, kad liksime vergais ir drauge neraudonuoti, neprieštarauti, tai baisus ženklas didžio mūsų nupuolimo. Liuosybę mes jau netik esame prastoje, bet da ir pamiršę . . . Gali kas nors pasakyti, kad toksai nusizeminimas darosi vien tik dėlei to, kad žmonės nenukentėtų, pakliuvę su raštais, bet tai tik juokai: ar-gi mes nežinome, kad ir už menkiausius raštus sutinkame bausmę. Teisingiaus jau pasakyti, kad tarp žmonių atsiranda vis daugiau žmonių, kurie nenor plusti ant valdžios, kurie ją pripažįsta ir nor drauge ramiai gyventi. Tarp aukštesniųjų mus klerikalų tokia pakraipa jau įžymiai prasiplatinus, skubinančių ant tarnystos pasirodo vis daugiau, ir nedyvai, kad ir šie atbalsiai randa vietą mus litaraturoj. Didžiai skaudu, kad mūsų vis-gi liuosą rašliava jau pradeda gavitinti vergiškus jieškinius. Kas-gi bus, kaip turėsime savo cenzuruotus laikraščius? Tuomet jau be abejonės sulauksime ir kunigų ir svetiškųjų, kurie prasmėj cirkuliario Imeretinskio gins tarp mūsų viską, kas brangu maskolium.

Beržynas.

Prie mūsų užmanymų.

Nr. 3me „Ukininko“ 1900 m. patalpintas straipsnis „Ukininkų draugystė Belgijoje“. Autorius straipsnio kalba apie išsiplatinimą tų draugysčių Belgijoje, nurodo jų naudingumą ir pabaigoj rodavyja lietuviams rengti ukininkų draugystes. Mislis labai puiki ir praktiškas išrišimas jos labai reikalingas, gaila tik, kad autorius nenurodė kaip tą darbą maž-daug galima būtų atlikti. Daug visokių rodavyjimų po mūsų laikraščius pasirodo, bet mažai kas nurodo kelius, kuriais žinant veikiaus galima būtų tą, arba kitą darbą atlikti. Mano mislis apie įkurimą tokių, arba kokių nors kitokių ukiškų organizacijų šiočia: Įkurimui kokios nors draugystės reikalingi iniciatoriai, pradėtojai, — žmonės su išminčia ir maž-daug apsišvietę, bet tokių pas mus gangreit nėra ir dėlto-gi nestebėtina, kad mūsų reikalai taip pamaži pirmyn eina. Apšviestiesni lietuviai, kuriems rupi tėvynės ateitis, turi kaip galėdami stengtis apsigyventi Lietuvoje, o jei negalima, tai nors dažniaus ją aplankyti ir sušelpiti geroms rodoms ir pinigais. Kunigai-gi, kurie tokiuose reikaluose galėtų buti aušros žvaigždėmis, turi be abejonės parodyti didesnį savo darbštumą. Užvis-gi labjaus trukdo augimą mūsų dvasiškų materijališkų spėkų, o drauge su tuom ir ikurimą kokių nors organizacijų, tai nesiskyrimas mūsų sodiečių į viensėdijas.*) Tas klausymas be abejonės labai svarbus ir jo praktiškas išrišimas greičiaus galimas, negu daugelio kitų mūsų klausymų. Dėl ko-gi mes į tai taip indeferentiškai žiurime? Rėdytojas laikraščio pastatė po tuo straipsniu savo patėmyjimą, kuriame išsireiškė, kad straipnis perdaug išgiria naudingumą viensėdijoms. Suvalkų, gird, rėdyboj gyvena viensėdžiais, bet žmonės vis-gi dejuoja, vargsta ir nesijaučia taip laimingais.

Aš negaliu suprasti, kaip rėdytojas galėjo jimi dejavimą už darodimą mažo naudingumo viensėdiško gyvenimo. Man rodos, kad čia ne į dejavimą reikia žiurėti, bet į materijališką ukininkų pasiturėjimą, kuris Suvalkų rėdyboj be abejonės kur tai geresnis už kitų Lietuvos rėdybų. Tai nurodo ir tautiškas suvalkiečių susipratimas. Žmonės jug ir pertekusiai ir turtingai gyvendami jaučias neužganėdintais ir dejuoja. Ukininkui neuštenka dubos, jis trokšta dviejų, o pask dvaro ir tt.; milijoneras geidžia dar daugiau milijonų; valdytojas viešpatystės nori paimti po savo valdžia dar daugiau viešpatysčių ir tt. be galo. Toksai geidimas ir neužganėdyjimas

norų pas žmonės yra abelnas ir tuom apsi-reiškia jų progresas ir kulturiškas tolynžen-gimas, bet tą abelną dejavimą imti už parodymą mažo materijališko žmonių pasiturėjimo reikia turėti drąsumą ir nemažą mierą pessimizmo. Rėdytojas matytis težino tik viensėdžius, o ant kiek yra keblus ir paikinas sodžiaus gyvenimas, gaisinantis visus gerus norus ir geistinus pagerinimus, jis to visai nesupranta ir su savo patėmyjimu veda tik skaitytojus (ukininkus) ant abejojimo. Mūsų žmonės jug ir be to labai abejoja ir neakvatus ant naujų užmanymų arba pagerinimų. Jie savo akimis matydami naudą kokio nors pagerinimo nesigriebia už jo ir dar ilgai prieszinas o per raštą anaip toli sunkian prie ko nors priversti. Užtai-gi rėdytojas, talpindamas savo patėmyjimą pasielgia nelabai liogiškai.

Mes turime dėl atlikimo gerų užmanymų tvirtinti žmones dvasioje, o ne vesti prie abejonės.

A. Šerkšnas.

Žodelis apie Mikalojų Akelaitį arba Akelevičių.

Bevertydamas „Kalendorių Rymo-Katalikų Labdaringos Draugystės prie Šv. Katarinos Bažnyčios Petersburge, 1899 metų“ (atspausta lenkiškai) radau patalpintas dvi dainutes, žinoma, lenkiškai, — „Lakštingala“ ir „Mano Duina“ — parašytas a. a. M. Akelaičio. Prie tų dainelių yra prierasas p. L. Uz., kurio ir paduotos jos. Iščionai dasižinome, juogei pas p. L. Uz.*) yra da keletas eiliuotų veikalų Akelaičio lenkiškai rašytų, kitus-gi raštus po jam įgijo p. Jablonskis, gimnazijos mokinotjas. Apie Akelaičio darbus rasė Estreicher (t. I Bibliogr. pusl. 17.)

J. Šliupas savo veikale „Lietuviškiejie Raštai ir Raštininkai“ sako M. Akelaitį apie Naumiestį gimus. Neginu to labai, bet tikrai žinau, kad Mikalojaus Akelaičio giminės ir jis pats jaunystoje gyveno Starpolės paviete; tėviškė jo (kolonija) buvo Čuoderiškių kaime ir-gi Starpolės parap. Da ir dabar yra tose apygardose jo giminių. Tai-gi, ar ne bus klaidingai įrašyta vieta gimimo a. a. Akelaičio pas p. J. Šliupą.**)

Varnas.

*) Turbut po tomis litaromis slepiasi p. L. Uziemba, kuris bene Vilniuje gyvena.

**) Kaip korespondentas lenkiškų laikraščių M. Akelaitis pasirašydavo taip-gi: „Chłop z powiatu Maryampolskiego, R.“

*) Praėjusių metų „Ukininke“ patalpinau aš straipsnį: „Apie išsiskyrimą į viensėdžius.“

Korespondencijos.

Vilnius. Musų vyskupas dar linksmas, kaip ant arklio. Pasirodo, kad ne vien tik jis vienas, bet ir kiti vyskupai neapkenčia lietuvištes. Neseni buk jis gavęs net padrutinimą nuo Žemaičių vyskupo, kad jis su lietuviams neužsidėtų. „Paveliši, sako, jiems nors vienoj bažnyčioj melstis, ir pradės jie visur, kaip tai pas mane daro, kelti truksmą, verčiau jau nepasiduok,“ ir musų vyskupas Zveravyčius, iš prigimties bailus, drąsiai stato krutinę. — „O, dar nepasiduosiu,“ mano sau. „Tai niekis, kad aš ten žadėjau lietuviams duoti bažnyčią. Neduosiu ir gana. Ir kas da, tų lietuvių per drąsumas — reikalauja uždėjimo sindiko prie bažnyčios, nor bažnytinius turtus laikyti savo žinioj, o! tai jau jie niekad nesulauks.“ Teip smaginasi į kovą vyskupas. Ką-gi lietuviams mano daryti, kaip jie tariasi kariauti? Vieni bė ir platus susipratimas ir čion lieka svarbiausiu pamatu pasisiekimo; be persitikinimo, be aiškaus supratimo savo įsiekių ir čion nieko neįveiksime. Darykime ką tyliai, bet rimtai, drūčiai ir nė per vieną sprindį neapsileiskime. Eikime vis pirmyn, teisybė ir pergalė musų pusėje. *Paikus.*

D-ro. Kudirkos paminklas.

„Varpe“ Nr. 5, atsiliepiame, yra paminėtos aukos ant paminklo D-ruo Kudirkai (50 rub. ir aptvaras). Geras tai daigtas pastatyti D-ruo Kudirkai ant kapo paminklą, bet svarbu yra, kad tas paminklas būtų pastatytas už visuomenės aukas, o ne už aukas saujalės D-ro Kudirkos garbintojų, svarbu yra, kad prie pastatymo to paminklo prisidėtų liaudis dėl kurios jis dirbo ir kuriai aukavo savo jaunus spēkas ir savo sveikatą. Bet kad visuomenė, liaudis, iš liuso noro galėtų duoti aukas ant pastatymo D-ruo Kudirkai paminklo, reikia, kad visuomenė arčiau pažintų Daktaro Kudirkos darbus ir jo nuopelnus. Tai-gi, mums rodos, pirmiausia reikia pasiskubinti išleisti *D-ro Kudirkos raštus*, ir pradėti nuo išleidimo jo publicistikos raštų, kurinos jau senai ketinta išleisti. Kiek vėliau galima bus išleisti antrą pluoštą jo raštų. Tokiu budu mes pastatysime jam paminklą jo paties patiektą — tvirtesnį už geležinį aptvarą ir kryžių. Ant išleidimo D-ro. Kudirkos raštų reikia siųsti aukas ant vardo „Varpo“ ir „Uk-o.“ red. kasieriaus. *Red.*

Parodos reikalai.

Ant susivaziavimo progressyviškos lenkų jaunuomenės (2. – 6. d. Rugsjūčio) tarp kitko tape laikyta prakalba ir apie lietuvius ir jų judėjimą. (Tėvynė Nr. 32.)

Ant Etnograpiško Kongresso Paryžiuje 27. d. Rugsjūčio tapo teip-gi skaitytas ir referatas: „origines de la nation lithuanienne“.

28. d. Rugsjūčio kongresso sąnariai aplankė ir lietuvišką parodą.

„Le Naturaliste“ Nr. 320 savo įžanginiame straipsnyje „L'histoire naturelle et l'ethnographie a l'exposition universelle“ tarp kitko ant pusl. 150 rašo ir apie lietuvišką parodą, užsimena apie uždraudimą spaudos ir pabaigoj prideda: „ce peuple, qui refuse obstinément de mourir, mérite toutes nos sympathies.“

Pradžioj Liepos m. tapo nutraukti paveikslai Lietuviškos Parodos ir vėliau ketinama yra išleisti Lietuviškos Parodos Albumą.

Didžiausią dalį kaštų įrengimo Lietuviškos Parodos yra išmokėjęs Lietuviškos Parodos Komitetas Amerikoje, kuris siuntė pinigų tiesiog į Paryžių.

Atskaita Parodos delegato tapo nusiųsta „Vienybei L.“ ir vėliau bus trumpai paminėta ir „Varpe“. Čion mes garsiname tik tokius išleidimus, kurie tapo išmokėti iš mus Parodos kasos. *Daumantas.*

Stovis parodos kasos.

Įėjimas:

Iš Transvaaliaus ¹⁾ Sv. 4/18 . . .	98,00 Mk.
Dobkevychius (skola) 50,12 Frs. ²⁾ . . .	40,10 „
Zukas	4,00 „
Parodos komitetas Amerikos	49,68 „
Aukos iš Prūsų Lietuvos	9,05 „
Iki 12. 7. buvo kasoje	1300,93 „
iš viso 1501,76 Mk.	

Išleidimas:

Knygininkei (žr. atskaitą)	275,93 Mk.
lieka 1225,83 Mk.	

Rokačiai, 12. 9. 1900. **D. Saunus.**

Atskaita parodos knygininkės.

1. Apdarymas knygų su lotyniškais litaromis	68,05 Mk.
2. Nupirkimas ³⁾ dalies knygų su gotiškais litaromis, jų apdarymas ir žygiai dėl jų	58,73 Mk.
3. Nusiųtimas daigtų į Paryžių.	59,61 Mk.
4. Nutraukimas paveiks. figuroms daryt	23,50 Mk.
5. Atspaudimas katalogo knygų su gotiškais litaromis	20,00 Mk.
6. Siuntinėjimas smulkesnių daigtų	20,88 Mk.

¹⁾ Žr. „Varpas“ Nr. 7 ir „U-kas“ Nr. 7.

²⁾ Tie pinigai buvo nusiųsti kelionei pas viršininką Trocadero palocius, bet keliaut nereikėjo. (Žr. „Varpas“ Nr. 6 pr. m.)

³⁾ Nupirkta už 17,23 Mk.

	Transportas 250,77 Mk.
7. Korespondencija	13,46 Mk.
8. Žygiai	5,10 Mk.
9. Smulkus išdavimai	6,60 Mk.
	is viso 275,93 Mk.

Rokaičiai, 15. d. Rugpjūčio 1900.

Marta Sauniūtė.

P. S. Ši atskaita drauge su pakvitavojimais tapo išduota parodos komiteto delegatui p. Daumantui, ir pagal ano prašymą pinigai tapo išmokėti. Kopija šios atskaitos nusiųsta „Vienybei L“ Red.

Didesniejie rankraščiai „Varpo“ ir „Ukininko“ red.

„Varpo“ ir „Ukininko“ redakcijoj yra šie rankraščiai:

1. *Klajunas*, apysaka, parašė L. Pelėda, (pataisė V. K.), 124* pusl.

2. *Sugriautas gyvenimas*, par. L. Pelėda, 32 pusl.

3. *Paveikslai*, (orig. „Laimė nutekėjimo“), par. Žemaitė, (pat. V. K.), 60 pusl.

4. *Skaitymėliai*, mažiems vaikams, parašė Žemaitė, 60 pusl.

5. *Kaip kas išmano taip save gano*, komedija iš 3-jų veikmų, par. *Dvi Moterys* 48 psl.

7. *Rykštės*, iš Ukininkų gyvenimo, parašė *Nežinomas*, 50 pusl.

8. *Seno kareivio pasakojimas*, par. *Irš.*, 25 pusl.

9. *Pašarai naminių gyvulių*, 1 dalis: Su-krantinės dalys pašarų, 2 dalis: Ypatingi pašarai, 496 pusl.

10. *Lemta jam buvo*, apysaka, vertė P. Jog. (pat. V. K.), 54 pusl.

11. *Grabnyčių žvakė*, flandriška pasaka, vertė J. B., (pat. V. K.), 27 pusl.

12. a) *Pakampinis advokatas*, („Prašėiokų advokatas“), sutaisyta iš apysakos „Niziny“ Elizos Orzeskienės, vertė *Tv.*, (pert. V. K.), 78 puslapių.

b) *Sunadvokatis*, perdirta iš Elizos Orzeskienės apysakos „Niziny“, (pataisyta) 85 p.

13. *Pamokinimas kaip rinkti medžių sėklas*, vertė *Sim. Daukantas*, 42 pusl.

14. *Odyseja*, („pluoštas Adišiaus“), daina V, vertė *Ralis*, 30 pusl.

Kas nors spaudit savo kaštu lai kreipiasi į red.

Išsiųsta į Ameriką a) „Tėvynės Mylėtojų D-tei“: 1. *Geologija - Geikie*, 2. *Baudžiava Lietuvoje - Žmogaus*, 3. *Vanduo ant žemės, po žeme ir viršuje žemės - Rubakino*

* In 4°.

b) į „Lietuvos“ red.: 1. *Gili senovė ir jos liekanos*, 2. *Kaip atsirado žemė ir jos gyven-tojai*, 3. *Dusavymai*, 4. *Darbai be vakaruškų*, (komedija), 5. *Kekštų Simas*, 6. *Mažas lupat-ninkas*, 7. *Kelionė į Lužicų balas*.

Apgarsinimai.

Žemlapis Lietuvos ir Latvijos

lietuviškoje kalboje, atspausstas lotyniškais li-taromis Peterburge, gaunamas pas

Inžinieriu A. Maciejevski.

Neviskis pr. n. III b. 73.

Prekė 1 rubl. už exempl. su pristatymu; imant 10 exempl. 20% rabato.

„Vienybė Lietuvininkų“.

Literatūros, mokslo ir politikos nedėlinis laikraštis

„Vienybė“ išeina kas seređa. Kaštuoja ant metų Amerikoje 2 dol., į užmarę 3 dol.

Adresas:

J. J. Pauksztys & Co.,

224 & 226 East. Main Str.

Plymouth, Luzerne Co. Po.

Adresai „V-po“ ir „U-ko“ administracijos.

1. Redaktorius: Herrn *J. Lapinas*, Gold-schmiedestr. 8, Tilsit.

2. Kasieriaus: Herrn *D. Saunus*, Rokaiten per Neukirch, Ostpr.

3. Knygininkės: Frl. *M. Saunus*, Rokaiten per Neukirch, Ostpr.

Atsakymai.

Pagraudžiui ir Nežinomam. Rašydami ant plonos popieros nerasykit abiejose pusėse lapo.

B. „Tėvas ir Sunus“ spaudsijis „Uk-e“ ir išeis skyrium knygutėje. „Žemaitė“, „Pasikalbėjimai“, „Krislai“ spaudsijis „V-pe“.

S. M. „Kaip sutaisytas žmogaus kunas“ gavome. Rankraštis pataisytas 22. IX. išsiųsta „Tėv. Mylėtojų Draugystei“.

Turinys.

Valdzios tarnai. — Kankintinių motinai. St. Mai-roniui. Negyvėlė. — Kova, drama iš trijų veikmių (šešimas) — Gudelio dumos. — Trumpa monarchijų biografiija. — Kritika ir peržvalga raštų. — Prie-musų užmanymų. — Žodelis apie Motiejų Abielaiti. — Korespondencijos. Vilnius. — Dr. Kudirkos pa-minklas. — Parodos reikalai. — Stovis parodos kasos. Atskaita parodos knygininkės. — Rankraščiai „Varpo“ ir „U-ko“ red. — Apgarsinimai.